

Світлана ШЕВЧЕНКО,
кандидат педагогічних наук, ст. наук. сп.,
ст. наук. сп. відділу історії та філософії освіти
Інститут педагогіки НАПН України, м. Київ
e-mail: shevchenko_s_n@ukr.net

ОСВІТНІ ТА ФІЛОСОФСЬКО-ОСВІТНІ ПОГЛЯДИ ЮРІЯ ФЕДЬКОВИЧА

Видатний просвітитель, літератор, педагогічний діяч, справжній патріот своєї Батьківщини усе своє життя служив українській національній ідеї. Просвітницька діяльність і невтомна, творча праця Юрія Федьковича була спрямована на збагачення культури і освіти українського народу. Ю. Федькович був послідовником ідей Т.Шевченка, головним завданням своєї творчості він вважав збереження національних традицій, розвиток рідної мови і культури, утвердження почуття національної самосвідомості, збагачення духовного арсеналу українського народу здобутками світової цивілізації. Визначено, що письменник, педагог, видатний просвітитель боровся на національну освіту, дбав про збереження української мови; закликав будувати рідну школу й національну систему виховання своїм розумом і своїми руками, виявляючи при цьому громадську активність. Письменник прагнув реорганізувати наявну в той час на Буковині відсталу систему освіти відповідно до потреб української нації, вимог передової педагогічної думки. Діяч виступав з промовами на повітових вчительських конференціях, де пропонував новий навчальний план, який передбачав широку гуманітарну і природничу зміну у шкільних книжках етимологічного правопису на фонетичний. Ю. Федькович особливо увагу звернув на початкову школу, яка заклала фундамент національної освіти й виховання учнів. Доведено, що особливою подією часу Ю. Федьковичем був створений «Буквар для господарських діточок на Буковині», і в 1857 році він став знаменною віхою в історії українського букварства. У той час, на Буковині, на відміну від усіх попередніх, він був написаний українською мовою із застосуванням фонетичного правопису і перейнятий українським національним духом. В букварі, після елементарних відомостей про мову та її склад, було вміщено прості, зрозумілі для дітей коротенькі оповідання, в яких розповідалося про працю вчителя. Педагогічною основою філософії Ю. Федьковича стали народна педагогіка та здобутки педагогічної науки, а саме: насичений фольклором, розмаїтим дидактичним матеріалом, спрямованим на опанування грамотою й забезпечення розумового і духовного розвитку учнів, а боротьба

за створення української національної школи з рідною мовою навчання була провідною метою педагогічної діяльності Ю. Федьковича.

Український письменник і педагогічний діяч, послідовник ідей Т.Шевченка, Юрій Федькович народився на Буковині. Працював шкільним інспектором Вижницького повіту, домашнім учителем, створював підручники для початкової школи, писав науково-популярні книги для народу. Він розробив план реорганізації системи освіти на Буковині, обстоював рівноправну освіту для чоловіків і жінок. Педагогічна діяльність Юрія Федьковича розпочалася далеко у 1869 і по 1972 рр., ще на посаді інспектора шкіл Вижницького повіту, пізніше з 1872 по 1873 рр.) – редактора львівського видавництва при товаристві «Просвіта», а з 1885 року і до кінця свого життя був редактор першої української газети «Буковина». Отже, просвітництво було з перших днів роботи українського просвітника. Про це свідчить його часопис, який мав такі педагогічні мотиви, як: боротьбою за розвиток Українського національного шкільництва, проти румунізації, а боротьба за створення української національної школи з рідною мовою навчання була провідною метою педагогічної діяльності Ю. Федьковича. Аналіз останніх досліджень і публікацій. Історико-культурологічна, видавнича, лінгвістична, літературна, культурно-громадська діяльність Ю. Федьковича, зокрема окремі аспекти просвітницько-педагогічної спадщини стали предметом наукового дослідження О. Романця, І. Франко, А.Коржупова, В. Лаврива, О. Маковея, Ф. Погребенника та ін. Сучасне осмислення розвитку вітчизняної педагогічної науки знайшло відображення у працях О. Гордійчука, М. Бондаря, М. Жука, О. Любаря, Л. Ковальця, О. Криштановича та ін., які досліджували різні аспекти просвітницької діяльності та аналізували його праці. Виділення невіршених раніше частин загальної проблеми. Водночас історіографічний огляд засвідчує, що педагогічна й науково просвітницька діяльність Ю. Федьковича ще недостатньо вивчена. Не дістали належної уваги його педагогічні погляди, ідеї, що їх зберігають спеціальні наукові праці, літературні твори, епістолярій. Досвід просвітницько педагогічної діяльності Ю. Федьковича, її актуальність та історико педагогічна значущість для розвитку освіти в Україні зумовили вибір теми нашого дослідження. Освіта і рідна школа була для Ю. Федьковича «найдорожчим добром народу». Це підтверджують його статті, виступи на педагогічні теми та інспекторські звіти. Відзначаючи особливу роль рідної школи в житті нації, Ю. Федькович писав: Дитина без школи; що рілник без поля, Що рілля без плуга; що гола стодола. Дитина без школи – є вівця без околу, А риба в безводдю, а без цвіту пчоли... [1, с. 405]. Як же перегукуються погляди Ю. Федьковича із сьогоденням, адже він як і Т.Г.Шевченко, Г.С.Сковорода, Леся Українка та інші патріоти своєї

Батьківщини вважав, що жоден чужий пан нам національної школи не побудує, а навпаки, усе робитиме для того, щоб позбавити українців рідної школи й насадити їм школу свою, чужинську. Ю. Федьковича хвилювало те, що освіта на Буковині за цісарської Австрії перебувала в занедбаному стані. Першопричиною цього були колоніальний гніт і визиски селян, насадження чужинства. Селянин ухиляється від школи, «щоб тільки його бідну дитину не мучили німці». Тому й відвідування було вкрай незадовільне. Так, з інспекторських звітів його відомо, що у селі Іспасі на час перевірки 7 липня 1871 р. з числа 186 дітей шкільного віку, які були в селі, лише 48 дітей записані до школи. У школі присутні всього 15 школярів, з яких тільки 5 більш-менш регулярно її відвідує. У Вашківцях дітей, зобов'язаних відвідувати школу, – 275, з них лише 59 було внесено в списки, а присутні в школі – тільки два. У ряді шкіл відвідування зовсім припинилося. Тому більшість дітей залишалися поза школою, пусто марнуючи час, вправляючись «у киданні камінням, болотом та пиллокою за мирними прохожими людьми». Внаслідок педагогічної занедбаності дітей «закладаються основи жалюгідної занедбаності сільського населення». Ю. Федькович вказував на те, що у підручниках навчальні предмети викладалися в малодоступній формі сільським дітям. Представлений у них матеріал був зрозумілий міським дітям, а самі підручники були написані мовою далекою від народної освіти, їхні автори намагалися затерти найкращі, найблагодісніші риси народного характеру, все духовне життя народу, його усну поезію. Письменник робить висновок, що коли школа буде байдуже ставитись до підручників, їхніх змісту і форми, вона не зможе виконати свого завдання – перенести знання в селянські хати і викликати у селян прихильне ставлення, любов і пошану. Видатний український педагог закликав будувати рідну школу й національну систему виховання своїм розумом і своїми руками, виявляючи при цьому громадську активність. Він постійно боровся за народну українську школу, яка б сприяла піднесенню культурно-освітнього рівня та національної свідомості народу, дбала про плекання історичної пам'яті поколінь та справжнього патріотизму через вивчення рідної мови на Буковині. Про це свідчать написані ним художні твори про українських національних героїв Олексу Довбуша, Богдана Хмельницького, Лук'яна Кобилицю, про рідний Буковинський край і Україну (вірші «Україна», «Гуцулка», «Слова Ігоря», балада «Довбуш», поема «Лук'ян Кобилиця», драма «Довбуш»). Письменник прагнув реорганізувати наявну в той час на Буковині відсталу систему освіти відповідно до потреб української нації, вимог передової педагогічної думки. Таким чином, діяч виступав з промовама на повітових вчительських конференціях (Вижниця, 1871), де був викладений ним новий навчальний план, який передбачав

широку гуманітарну і природничу зміни у шкільних книжках етимологічного правопису на фонетичний, що й було не лише провідною метою педагогічної діяльності Ю. Федьковича але й головним завданням його творчості у збереженні національних традицій, розвитку рідної мови і культури, утвердження почуття національної самосвідомості.

Список використаних джерел

1. Написання Осипа Юрія Федьковича. (1910). Перше повне і критичне видання. Львів. (Т.1). 501.
2. Шевченко С.М. Просвітницька й педагогічна діяльність Юрія Федьковича (1834-1888) чи миттєвості сьогодення... *Наука і техніка сьогодні*. (Серія «Педагогіка»): журнал. 2023. № 3(17) 2023. С. 472-481. (Категорія Б). [https://doi.org/10.52058/2786-6025-2023-3\(17\)-472-481](https://doi.org/10.52058/2786-6025-2023-3(17)-472-481) URL: <http://perspectives.pp.ua/index.php/nts/issue/archive> <https://lib.iitta.gov.ua/734635/>

Діана ЮРИК,
здобувачка першого (бакалаврського) рівня
вищої освіти
спеціальності 034 Культурологія
Хмельницька гуманітарно-педагогічна академія
Науковий керівник: Юлія ВІЛЬЧАНСЬКА,
кандидат філологічних наук

ВЕРБАТИМ ЯК УНІКАЛЬНА ФОРМА СУЧАСНОГО ДОКУМЕНТАЛЬНОГО ТЕАТРУ

Одним із найбільш поширених умовних прийомів у театрі ХХ ст. є введення у текст п'єси Автора як умовної дійової особи. Цей прийом, що руйнує сценічну ілюзію та оголює первинну умовність мистецтва, «штучність» (сконструйованість) твору [1, с. 182].

Драматургія у нашому розумінні – термін, значно ширший за поняття драми (як роду літератури). О. С. Чирков висунув концепцію драматургії як метавиду мистецтва: «Драматургія – це історично сформований метавид